

<https://doi.org/10.37919/0201-419X-2025.103.9>

УДК 811.161.2'271

РЕЛІГІЙНИЙ СТИЛЬ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ В ЗАГАЛЬНОСЛОВ'ЯНСЬКОМУ КОНТЕКСТІ: ІСТОРИЧНІ ТРАДИЦІЇ І СУЧАСНІ ОРІЄНТИРИ

КОЦЬ

Тетяна Анатоліївна,

доктор філологічних наук, старший науковий співробітник;

провідний науковий співробітник відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики,

Інститут української мови НАН України;

вул. Михайла Грушевського, 4, м. Київ, 01001;

e-mail: tetyana_kots@ukr.net

ORCID: 0000-0003-4622-9559

Tetiana

KOTS,

Doctor of Philological Sciences, senior research fellow;

Senior Researcher of the Department of Stylistics, Language Culture and Sociolinguistics,

Institute of the Ukrainian Language of National Academy of Sciences of Ukraine;

4 Mykhaila Hrushevskoho St., Kyiv 01001, Ukraine;

e-mail: tetyana_kots@ukr.net

У статті розглянуто проблеми функціонування релігійного стилю як одного із різновидів сучасної української літературної мови: історичні передумови, термінологічні засади, тенденції оновлення семантико-стилістичного потенціалу, зміни комунікативно-прагматичних ознак. Особливу увагу звернено на сучасні орієнтири, суголосні світовим викликам часу: збереження глибинної символічної образності, полюсу традиції і сучасності, сакралізації та десакралізації, сприйняття релігійних текстів віковою аудиторією. Загальнослов'янський контекст засвідчує органічний, співзвучний світовим викликам розвиток релігійної сфери функціонування мови, а національні, історично, ситуативно, часово зумовлені напрямні, відкритість до взаємодії з іншими функціональними різновидами уможливають повноцінну реалізацію стильового потенціалу в сакральній сфері соціуму та вплив на динаміку літературної норми.

Ключові слова: релігійний стиль, сакральність, десакралізація, книжна традиція, лексико-семантичні процеси, літературна мова.

Релігійний стиль – один з нових і ще недостатньо вивчених об'єктів не лише української, а слов'янської лінгвістики загалом. Ця чутлива сфера мовного функціонування, як засвідчує історія, попри декларативну відокремленість від держави, завжди була детермінована зовнішніми чинниками: суспільно-політичною ситуацією, ідеологією, ціннісно мінливим буттям. В умовах тривалого тоталітарного тиску церква в Україні була під заборону і лише зі здобуттям незалежності повноцінно функціонує і розвивається. Сьогодні теолінгвістика – один з пріоритетних напрямів українського мовознавства, у фокусі уваги якого: історія релігійного стилю, його визначальні ознаки, збереження давньої сакральної традиції, процеси оновлення у зв'язку з тенденціями літературної мови і екзистенційними викликами часу.

Українська мова не мала можливості повноцінно розвиватися в церковно-релігійному житті внаслідок заборони церкви і відповідно вилучення стилю з контексту української літературної мови в Україні від середини 30-х рр. ХХ ст. – на Сході та від середини 40-х рр. – на Заході і до 90-х рр. ХХ ст. Проте його історія, як доводять вчені-мовознавці, сягає ще середини ХІІ – кінця ХІІІ ст. – часів появи в Київській Русі українського різновиду східнослов'янської редакції старослов'янської мови, яку з ХІІІ ст. почали називати церковнослов'янською мовою. Згодом за нею закріпився статус апостольської (профетичної, посланницької, пророчої), сакральної, богослужбової мови [Півторак 2019: 24].

Розвиток релігійної мови на народнорозмовній основі стимувала потужна книжна традиція, яка мала статус сакральної спадщини і сягала часів прийняття християнства. Книжники, як зазначають історики мови, свідомо уникали будь-яких простомовних народних рис, оскільки керувалися офіційною настановою про те, що живе народне мовлення не допускається в священні книги (це вважалося блюзнірством) [Півторак 2019: 197].

Такі переконання панували багато століть, церковнослов'янську мову вважали «пишним одягом думки <...> древнім одягом старого батька на молодому організмові юнака-сина <...>, одягнуто його було почасти з необхідності, почасти з пе-

реконання в тому, що він викличе пошану і повагу тих людей, які звикли шанувати не стільки особисті гідності, скільки її спадкові права» [Огієнко 1921: 7].

Входження живої української мови в релігійну сферу унеможлилювали в різні часи заборони щодо функціонування української мови в царській Росії, а згодом і маніпуляції тоталітарного режиму. Лише від 60-х рр. XIX ст. церковна сфера поступово переходить на українську мову, передусім у конфесійних відправах. Реалії минулого спонукають дослідників до вироблення власне української церковної термінології, тобто з'являються перші мовознавчі доробки про лексичний рівень релігійного стилю української мови з виразною тенденцією всього XX ст. – орієнтацією на ресурси церковнослов'янської мови. Її історична першість і тривалість розвитку стає домінуювальним елементом в Українській греко-католицькій церкві.

У кінці XIX – на початку XX ст. з'являються переклади українською мовою богослужбових текстів і Святого Письма: перше видання Євангелія в перекладі П. Куліша та І. Пулюя (1871 р.), повний переклад Біблії П. Куліша – І. Пулюя – І. Нечуча-Левицького, який мав п'ять перевидань (Відень, 1903 р.); переклад Нового Завіту О. Бакинського (1903 р.).

Живу українську літературну мову на новий функціональний рівень вивела Українська автокефальна православна церква, яка в 1919 році відправила першу Службу Божу українською мовою. Ця конфесія і стала власне рушієм у формуванні релігійного стилю української мови і започаткувала традицію максимальної орієнтації на внутрішньомовні (власне українські) ресурси.

У 1919 р. І. Огієнко (митрополит Іларіон), міністр віросповідань Української Народної Республіки, підписав наказ про читання українською мовою Євангелія в церквах, а в 1927 р. опублікував «Методологію перекладу Святого Письма та богослужбових книг на українську мову», де обґрунтував необхідність орієнтації на закони української літературної мови, максимальне використання її лексичного запасу і фонетичних особливостей [Огієнко 1921]. Отже, вже на початку XX ст. релігійний стиль повноцінно входить у систему української мови, функціонує в писемному (переклади Біблії та іншої релігійної

літератури) і в усному (служби Божі в Українській автокефальній православній церкві) різновидах.

Від 30-х і до 90-х рр. ХХ ст. церковно-релігійна сфера в Україні була під забороною тоталітарного режиму, теоретичні питання стилю вивчали мовознавці діаспори [Ковалів 1960; Горбач 1991]. А від 90-х рр. ХХ ст. відроджується вивчення релігійного стилю і в межах України. Мовознавці продовжують впроваджувати започатковані ще в кінці ХІХ ст. два напрями аналізу мови релігії: 1) орієнтацію на церковнослов'янську спадщину і 2) на внутрішньомовні (власне українські) ресурси.

Ще донедавна в лінгвоукраїністиці не було усталеної номінації розгляданого стилю. В.В. Німчук послуговувався термінами *сакральний стиль*, *сакральна мова* [Німчук 1992]. Н.Я. Дзюбишина-Мельник пропонувала до вживання *конфесійний стиль*, визначаючи його основні характеристики, які були успадковані з церковнослов'янської мови: архаїчність, урочистість, стандартність (консервативність) [Дзюбишина-Мельник 1999]. Н.Д. Бабич надала перевагу назві *богословський стиль* [Бабич 1998]. В останнє десятиліття стилістично нейтральний, семантично прозорий, однозначний і відповідний сфері функціонування мови усталився термін *релігійний стиль* [Коць 2021].

У полі зору сучасних українських мовознавців: стилістичні засоби перекладів Біблії, взаємодія релігійного стилю з іншими функціональними різновидами мови, структурне й семіотичне моделювання його концептуальних понять.

Сьогодні цей різновид української літературної мови повноцінно розвивається в усіх сферах церковного життя суспільства й об'єднує різноманітні жанри, збагачуючи літературну мову новими сакральними й оцінними мовними засобами.

Мова релігійного стилю не лише зберігає зв'язок з глибинними історичними джерелами, а й відображає чуттєву сферу життя людини, детерміновану, з одного боку – особистісними потаємними вадами, невдачами і сподіваннями, мріями, надіями, бажаннями (ірреального, уявного світу), а з іншого – культурно-історичною ситуацією доби. Відповідно і мова, якою людина спілкується з Богом, не повсякденна, не офіційна, а передусім емоційна, піднесена, психологічно насажена, в якій книжні церковнослов'янські слова і вислови набувають

сакрального стилістичного звучання. Мовознавці зазначають, що за допомогою такої особливої мови віряни підсвідомо переконують себе в тому, що Бог є найбільшою цінністю буття, формуючи ідеальну картину омріяного в думках світу [Makuchowska 1995: 451–453]. Вивчення цього ресурсу мовних засобів уможливило розкриття семантико-стилістичного потенціалу української літературної мови. Крім того, церква сьогодні в Україні активно реагує на екзистенційні виклики часу, пропонуючи християнське осмислення явищ і понять доби, розширюючи семантикон часових номінацій сьогодення.

Релігійний стиль найбільш опрацьований у польському і словацькому мовознавстві: від історії питання і до оновлення підходів аналізу на сучасному етапі. Для науковців Польщі цей стиль – невіддільний складник історичної і практичної стилістик. Показові напрацювання в укладанні бібліографічних джерел, у системному аналізі терміносистеми. Проте і досі тривають дискусії щодо назви стилю: як синоніми фігурують у працях поняття: *релігійна мова*, *сакральна мова*, *релігійний різновид*, *релігійна польська мова*, *релігійний стиль*, *релігійний дискурс* [Bajerowa, Puzynina 2000; Wojtak 2006]. Схожа ситуація у словацькому мовознавстві – у наукових працях засвідчуємо варіанти *набожний стиль*, *релігійний стиль*, *священний стиль* [Zvalená].

У дослідженнях мовознавців Чехії номінація *релігійний стиль* часто варіюється з терміном *стверджувально-акламатійний жанр* [Kvítková 2005]. Дослідники зазначають, що для чеської лінгвістики поняття релігійного стилю нове, адже перші розвідки про нього з'явилися лише в 1995 році, зокрема як приклад ідеологічного стилю з функцією «переконання певних поглядів» [Kvítková 2005], або як сфери розмовної комунікації [Šechová 1997]. Як окремий різновид, релігійний стиль фіксує «Енциклопедичний словник чеської мови» у 2002 році [Noskovec a kol. 2002]. Дослідники зазначають, що «релігійний стиль глибоко вкорінився в чеській національній культурі і суттєво вплинув на процес формування чеської літературної мови». На сьогодні – це «складник літературної писемності чеської мови» [Kvítková 2005].

У болгарському, сербському мовознавстві релігійному стилю присвячено менше уваги й інформацію про мовні різновиди обмежено, як правило, п'ятьма стилями: розмовним, науковим, офіційно-діловим, художнім, публіцистичним.

На неусталеність термінології релігійного стилю впливає його традиційна інтегративність – тісні зв'язки з богослів'ям, психологією, філософією, герменевтикою тощо. С. Гайда зазначав, що всі різновиди мови в сучасному світі «утворюють багатовимірну, багатоскладову та динамічну систему, але кожен з них детермінований близькими для нього сферами суспільного життя» [Gajda 2001: 215].

Різними в слов'янському світі є визначення комунікативно-прагматичних ознак релігійного стилю: від урочистої піднесеності (у польських, українських), емоційності, пафосності, ширості, інтимності (у словацьких) до ідеологічності, сугестивності (у чеських дослідників). Проте всі єдині в диференціації його стильових ознак: *сакральність*, яку уможлиблюють стандартизовані слова і вислови; *символізм* і пов'язана з ним метафоричність; *діалогічність*, яка утримує зв'язок між канонічними текстами та їх сприйманням сучасниками [Wojtak 2006: 139–140].

Слов'янські вчені розрізняють біблійний і культовий [Wojtak 2006], літургійний і гомілетичний [Zvalená] різновиди релігійного стилю, молитви, релігійні пісні, біблійні тексти, церковні обряди, проповіді тощо [Kvítková 2005]. Українські дослідники, зважаючи на комунікативно-прагматичні ознаки, обґрунтовують поділ стилю на біблійний, богослужбовий, проповідницький жанри [Kots 2021].

Аналізуючи релігійну сферу комунікації, лінгвісти часто наголошують на 'суб'єктивному баченні проблематики' і на неможливості об'єктивного вивчення почуттєвої сфери мовомислення. Проте для багатьох слов'янських народів – це одна з показових ланок духовної культури, яку не можна оминати увагою, зокрема в поляків рівень суспільного сприйняття релігії чи не найвищий у слов'янському світі: 95% сповідують католицизм, а 50% з них у всі неділі і на свята відвідують церкву (Radio. Svoboda, 20.02.2013). Незважаючи на політичні заборони релігії в Україні впродовж століть, ці показники, за останні-

ми опитуваннями, є також доволі високими – 72% уналежнюють себе до спільноти вірян, переважно православної конфесії (https://razumkov.org.ua/uploads/article/2018_Religiya.pdf).

Сучасне слов'янське мовознавство відзначає обниження літературного стандарту (в українській мовній практиці таке явища пов'язане передусім з художнім, публіцистичним стилями) унаслідок орозмовлення, уживання сленгізмів, жаргонізмів тощо. Цей аспект вивчення релігійного стилю актуалізує увагу до сакралізації і десакралізації, полюсу традиції і полюсу сучасності, збереження сакрального в умовах глобалізації.

Так, *сакральність* уможливорює збереження високої, архаїчно-піднесеної тональності й утримує зв'язок текстів із мовою Святого Письма як канонічного протоджерела християнського віровчення. Ключовими одиницями сакрального дискурсу є найменування Бога, святих та їх дій. Ця стилістична категорія пов'язана з книжністю як поняттям, що окреслює зв'язок релігійних текстів із церковнослов'янською мовою і протиставлена профанності як категорії, що виражає найменування світських буденних предметів і явищ. У лінгвоукраїністиці цей напрям опрацьовано в аспекті впливу релігійного стилю на літературну мову. Образно-символічні одиниці через частотність уживання в інших стильових різновидах можуть втрачати сакральний зміст. На основі біблійних метафор розвинулися нові значення і утворилися церковно-релігійні назви (*батюшка, отець, панотець*). Деякі загальноживані слова внаслідок звуження семантики поповнюють сакральні номінації (*плащаниця «Полотнище із зображенням Ісуса Христа» < «полотнище», проща < «звільнення від гріхів» < «звільнення», храм «релігійна споруда» < «споруда», послух «підкорення чернечим правилам» < «підкорення»*) [Піддубна 2019]. Фіксація і оцінка цих процесів належить до пріоритетних завдань мовознавців-сучасників, адже необхідно заповнити прогалини, пов'язані з ідеологічними чинниками минулих історичних періодів. Наприклад, фразеологізми-символи хоч і втрачають у свідомості носіїв мови генетичну спорідненість зі своїм джерелом, іноді зазнають десакралізації, але активно вживаються в різних сферах суспільної комунікації (*притча во язицех, умивати руки, блудний син, фіговий листок*).

Десакралізацію як основу виникнення переносних значень у літературній мові відображають загальномовні словники, напр., у лексемах *проповідник* – ‘1) той, хто проповідує, поширює яке-небудь віровчення; 2) той, хто проповідує, поширює які-небудь ідеї, погляди і т. ін.’ (СУМ VIII: 257); *псалом* ‘1) релігійна пісня, молитва як складник псалтиря; 2) захоплена хвала кому-, чому-небудь; гімн’ (СУМ VIII: 371). Утім вони не відображають цілісної картини їх впливу на лексико-семантичну систему літературної мови [Скаб 2008].

Релігійний стиль в умовах демократизації, цифровізації, глобалізації відкритий до взаємодії з іншими стилями літературної мови. Біблійні вислови часто переосмислюються в розмовному, художньому стилях, породжуючи знижені стилістичні відтінки, як-от уживання фразеологізму *співати алулу* в іронічному значенні ‘надмірно захвалювати кого-небудь’. У публіцистичному стилі сакральність біблійних образів і мотивів часто трансформується в засіб вираження оцінності, що проєктується на національну ідентичність, напр.: *Українська Голгота мовою документів, Чи дочекається Україна свого Мойсея*. Тексти ЗМІ відображають численні лексико-семантичні трансформації словника конкретної доби. Наприклад, слово *війна* розширює загальномовне значення за рахунок контекстуальної синонімізації зі словами-носіями семи ‘зло, несправедливість, цинізм’: *З великим болем ми спостерігаємо все нові й нові прояви війни, надзвичайного цинізму, з яким кремлівська тиранія використовує релігійні теми та гасла, а також контрольованих нею лідерів релігійних спільнот і очолювані ними структури для підтримки свого зла* (З проповіді Епіфанія, 23.02.2023).

У західнослов'янському мовознавстві проблему десакралізації розглядають у зворотному напрямі – в аспекті впливу загальних процесів демократизації літературної мови на стильову норму релігійних канонічних текстів, що показово на прикладі нових перекладів Біблії з елементами розмовної лексики і сленгу. Польські мовознавці звертають увагу на вживання у біблійних оповідях номінацій на кшталт *чувак, такий собі нормальний хлопець* замість *чоловік; леді, дівуця, дівача* замість *жінка* та розмовних синтаксичних висловів (*Агов, чувак, нормально говориш, ти пророк!*; *З тобою можна нормально по-*

тусуватись!). Такі тексти свідчать, що постає проблема урівноваження «полюсу традиції і осучасненої десакралізації тексту» [Wojtak 2006] у слов'янському світі.

Найбільш динамічними й відкритими до змін є сучасні релігійно-публіцистичні жанри, які удоступнюють інформацію про церковно-релігійне життя шляхом зменшення архаїчності, уникання стертої метафоричності, але водночас зберігаючи сакральність, зокрема через коректне цитування Біблії, написання символічних номінацій з великої літери тощо. В умовах демократизації і цифровізації важливо не втратити баланс традиції і її сучасного передавання, адже саме сакральність, символічна піднесеність – одні з найважливіших умов виокремлення релігійного стилю як різновиду сучасної літературної мови.

Елементи мови релігії в умовах сьогодення активно інтегровані в інші сфери комунікації. Це неспинний природний процес, посиленню якого сприяють цифрові технології. Як приклад М. Кіндзюк аналізує релігійно-публіцистичні повідомлення у ЗМІ про смерть Івана Павла II, у яких польські журналісти гармонійно поєднали сакральні вторинні номінації (*Наступник св. Петра, Наступник Христа на землі, Добрий Пастир*) та метафори (*він повернувся додому до Отця, Ангел Господній ніжним шепотом запросив до себе Святішого Отця, Папа бачить і торкається Бога, із зерна болю виник плід добра*) з емоційними висловленнями, наголошуючи, що саме вони найбільш закарбовуються в пам'яті широкої аудиторії [Kindziuk 2020: 71].

Для лінгвоукраїністики нерозв'язані проблеми полюсів традиції і сучасності ускладнені незавершеним процесом утвердження власної автокефалії, який провокує не властиві церковній сфері психолінгвальні загрози, пов'язані з маніпуляцією мовною свідомістю. Виявом міжконфесійних суперечностей між УПЦ та ПЦУ і досі є механізми навішування ярликів (*безблагодатні розкольники*), апелювання до ідеологічних міфологем (*КГБісти в рясах*), уживання негативно забарвлених прецедентних імен (*філаретівські розкольники*), використання емоційних гасел і закликів (*Незалежній державі – незалежну церкву*), що негативно впливає на вироблення стильової норми релігійної сфери [Левко 2023].

У слов'янському світі зростає актуальність психолінгвістичного аналізу релігійної сфери для встановлення механізмів впливу віри на духовне і фізичне оздоровлення людини [Chaim 2019].

Широта завдань збільшується відповідно до запитів часу, що свідчить про інтеграцію релігійного стилю в усі сфери суспільної комунікації. На сьогодні – це невіддільний складник функціональних систем багатьох літературних слов'янських мов, що утримує зв'язок з багатовіковою історією культури й духовності християнського світу, зберігає глибоку символічну образність, урочисту піднесеність. Лінгвоукраїністика, враховуючи загальнослов'янські напрацювання та внутрішні завдання, формує новий науково-культурний вимір релігійної сфери мовного життя.

Бабич Н.Д. Проблеми терміновживання і термінотворення в сучасному богословському стилі. Сучасна українська богословська термінологія. Від історичних традицій до нових концепцій. *Матеріали Всеукраїнської наукової конференції (13–15 травня 1998 р.)*. Львів: Вид. Львівської Богословської академії, 1998. С. 258–263.

Горбач О. Статті до 1000-ліття християнізації Русі-України. Б. м., 1991.

Дзюбишина-Мельник Н. Конфесійний стиль. *Українська мова*. Ороле, 1999. С. 164–201.

Ковалів П. Молитовник, служебник: пам'ятка XIV ст. Нью-Йорк, 1960.

Коць Т.А. Поняттева парадигма релігійного стилю в академічному проєкті «Українська лінгвостилістика: енциклопедія». *Термінологічний вісник*. 2021. Вип. 6. С. 189–201.

Левко О.В. Маніпулятивні прийоми в українському релігійному медіадискурсі. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2017. Вип. XXXV. С. 44–55.

Німчук В. Українська мова – священна мова. *Людина і світ*. 1992. № 11–12. С. 28–32.

Огієнко І. Світовий рух за утворення живої народної національної церкви. Тарнів, 1921.

Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. Київ, 2019.

Піддубна Н.В. Лінгвістичне потрактування категорії сакрального (сакруму). *Мовознавство*. 2019. № 6. С. 72–82.

Скаб М. Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери. Чернівці, 2008.

Bajerowa I., Puzyrnik J. Język religijny. Aspekt filologiczny. *Encyklopedia katolicka*. T. VIII. Lublin, 2000. S. 19–20.

Čechová M. Stylistika současné češtiny. Praha, 1997.

Chaim W. Akceptacja treści przekonań religijnych a religijne style myślenia i osobowość. *Badania empiryczne studentów. Teologia Praktyczna*. 2019. № 20. S. 153–176. <https://doi.org/10.14746/tp.2019.20.10>

Hoskovec T., Homolac J., Hoffmannová J., Hirschová M. *Encyclopaedic slovník češtiny*. Praha, 2002.

Gajda S. Nowe społeczności dyskursywne a edukacja komunikacyjna. *Zmiany w publicznych zwyczajach językowych*. Red. J. Bralczyk, K. Mosiołek-Kłosińska, Warszawa, 2001. S. 7–13.

Kindziuk M. Problemy użycia języka religijnego we współczesnych mediach. *Roczniki nauk społecznych*. 2020. T. 12(48). № 2. S. 67–73. <https://doi.org/10.18290/rns20482-4>

Kvítková N. Styl afirmacyjno-aklamacyjny (styl religijny). *Rozwój języka czeskiego po aksamitnej rewolucji. Praca zbiorowa pod redakcją Mieczysława Balowskiego*. Racibórz, 2005. S. 239–256.

Makuchowska M. O wzniosłości w dyskursie religijnym (z perspektywy słownictwa). *Stylistyka*. 2017. № 26. S. 251–268.

Makuchowska M. Styl religijny [w:] *Przewodnik po stylistyce polskiej*. Opole, 1995. S. 449–473.

Wojtak M. Styl religijny we współczesnej polszczyźnie. *Stil*. 2006. URL: <https://www.rastko.rs/filologija/stil/2006/11Wojtak.pdf>

Zvalená E. O náboženskom žánri. Epištoly o jazyku a jazykovede. *Zborník štúdií z vedeckého seminára venovaný doc. PhDr. F. Ruščákoví, CSc., pri príležitosti životného jubilea. Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov, 2012.*

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

СУМ – Словник української мови: в 11 т. За ред. І.К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980.

REFERENCES

Babych, N. (1998). Problems of term usage and term formation in the modern theological style. *Modern Ukrainian theological terminology. From historical traditions to new concepts. Materials of the All-Ukrainian scientific conference (May 13–15)* (pp. 258–263). Lviv: Publishing house of the Lviv Theological Academy (in Ukr.).

Bajerova, I., Puzyrnyina, J. (2000). Religious language. Philological aspect. *Catholic Encyclopedia* (Vol. VIII, pp, 19–20). Lublin (in Pol.).

Cechova, M. (1997). Stylistics of religious beliefs. Prague (in Czech).

Chaim, W. (2019). Acceptance of the content of religious beliefs and religious thinking styles and personality. Empirical research of students. *Practical Theology*, 20, 153–176. <https://doi.org/10.14746/tp.2019.20.10> (in Pol.).

Dzshubyshyna-Melnyk, N. (1999). Confessional style. *Ukrainian language* (pp. 164–201). Opole (in Ukr.).

Gajda, S. (2001). New Discursive Communities and Communication Education. *J. Bralczyk, K. Mosiolek-Kłosińska (Eds.). Changes in Public Language Habits* (pp. 7–13). Warsaw (in Pol.).

Horbach, O. (1991). Articles to the 1000th anniversary of the Christianization of Rus-Ukraine. B. m. (in Ukr.).

Hoskovec, T., Homolac, J., Hoffmannová, J., Hirschová, M. (2022). Encyclopaedic dictionary of the Czech language. Prague (in Czech).

Kindziuk, M. (2020). Problems of Religious Language Use in Contemporary Media. *Annals of Social Sciences*, 12(48), 2, 67–73 <https://doi.org/10.18290/rns20482-4> (in Pol.).

Kots, T. (2021). The Conceptual Paradigm of Religious Style in the Academic Project “Ukrainian Linguistics: Encyclopedia”. *Terminological Bulletin*, 6, 189–201 (in Ukr.).

Kovaliv, P. (1960). Prayer book, service book: a monument of the 14th century. New York (in Ukr.).

Kvítková, N. (2005). Affirmative-Acclaiming Style (Religious Style). *The Development of the Czech Language after the Velvet Revolution. Collective work. M. Balowski, ed.* (pp. 239–256). Racibórz (in Czech).

Levko, O. (2017). Manipulative techniques in Ukrainian religious media discourse. *Current Problems of Ukrainian Linguistics: Theory and Practice*, XXXVI, 44–55 (in Ukr.).

Makuchowska, M. (1995). Religious style [in:] Guide to Polish stylistics (pp. 449–473). Opole (in Pol.).

Makuchowska, M. (2017). On the Sublime in Religious Discourse (from the Perspective of Vocabulary). *Stylistics*, 26, 251–268 (in Pol.).

Nimchuk, V. (1992). The Ukrainian Language is a Sacred Language. *People and the World*, 11–12, 28–32 (in Ukr.).

Ohiienko, I. (1921). The World Movement for the Formation of a Living People’s National Church. Tarniv (in Ukr.).

Pivtorak, H. (2019). Ukrainians: Where Do We and Our Language Come From. Kyiv (in Ukr.).

Piddubna, N. (2019). Linguistic treatment of the category of the sacred (sacrum). *Linguistics*, 6, 72–82 (in Ukr.).

Skab, M. (2008). Regularities of conceptualization and linguistic categorization of the sacred sphere. Chernivtsi (in Ukr.).

Wojtak, M. (2006). Religious style in contemporary Polish. *Stil*. URL: <https://www.rastko.rs/filologija/stil/2006/11Wojtak.pdf> (in Pol.).

Zvalená, E. About religious genres. URL: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Kesselova2/subor/zvalena.pdf> (in Slov.).

LEGEND

СУМ – Bilodid, I.K. (Ed.). (1970–1980). Dictionary of the Ukrainian language: in 11 vols. Kyiv: Naukova dumka (in Ukr.).

Стаття надійшла до редакції
16.11.2025

Прийнято до друку 14.12.2025

Статтю опубліковано 29.12.25

Received 16.11.2025

Accepted for publication

14.12.2025

Published on 29.12.25

Tetiana Kots

RELIGIOUS STYLE OF MODERN UKRAINIAN LITERARY LANGUAGE IN THE PAN-SLOV CONTEXT: HISTORICAL TRADITIONS AND MODERN LANDMARKS

The article examines the problems of the functioning of the religious style as one of the varieties of the modern Ukrainian literary language: historical prerequisites, terminological principles, trends in the renewal of semantic and stylistic potential, changes in communicative and pragmatic features. Particular attention is paid to modern landmarks that are consonant with the global challenges of the time: the preservation of deep symbolic imagery, the pole of tradition and modernity, sacralization and desacralization, the perception of religious texts by an age audience. The Pan-Slavic context testifies to the organic development of the religious sphere of language functioning, consonant with world challenges, and national, historically, situationally and temporally conditioned principles, openness to interaction with other functional varieties enable the full realization of the stylistic potential

in the sacred sphere of society and influence on the dynamics of the literary norm.

The religious sphere today is an inseparable component of the functional system of the modern Ukrainian literary language, which maintains a connection with the inseparable centuries-old history of culture and spirituality of the Slavic world, retains a deep symbolic imagery, solemn sublimity. Globalization trends of the time, changes in the value orientations of society, challenges of civilizational ruptures, openness of all styles to interaction and renewal guide linguists in developing a terminological base, provoke changes within the stylistic norm, and internal existential challenges of the day determine semantic and stylistic transformations in projections onto the modern literary language. Linguistic Ukrainian studies, taking into account pan-Slavic developments and internal tasks, forms a new scientific and cultural dimension of the religious sphere of linguistic life.

Key words: religious style, sacredness, desacralization, Church Slavonic tradition, lexical-semantic processes, literary language.